

Juhász Gyula nagyapjánál volt kosztos diák, nem nagybátyjánál, éppen abban a házban lakott, ahol a költő született; Kozári Gyula esztétikai és filozófiai író nem volt a váradi premontrei gimnázium tanára, Juhász elismeréssel írt róla, de valószínű, hogy személyesen nem ismerte. A forrásmegjelöléseknél érdemes

lett volna utalni rá, hogy a szerző már használta a kritikai kiadás V. kötetének kéziratanyagát.

Mindezt kiegészítő ellenvetésként írtuk le. Elismerésünket nem csökkentheti. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1968.*)

ILIA MIHÁLY

SZEGED MÚLTJA ÍROTT EMLÉKEKBEN

OLTVAI FERENC KÖNYVE

1961-ben Degré Alajos Zala megyei kötete nyitotta meg a levéltárak anyagából kiadott, egyszerre népszerű és tudományos célú forráskiadványok sorát. Az eddig napvilágot látott 8 megyei és 2 városi összeállítás után Oltvai Ferenc gazdag anyagi, igényes munkával tette teljesebbé Szeged történeti irodalmát.

Közismert, hogy Szeged múltja — elsősorban Reizner János nagy vállalkozása eredményeként — az 1800-as évek derekáig, mások műveiben pedig a XI. század végéig már a felszabadulás előtt, a korabeli tudományosság színvonalán, többé-kevésbé részleteiben is feldolgozott volt. Az utóbbi évtizedek helytörténeti kutatásai főként a munkásmozgalm feltárásában hoztak országosan kiemelkedő sikereket, más témakörökben pedig fontos részeredmények születtek. Arra azonban csak mostanában nyílt lehetőség — korábban nem volt vállalkozó szerző sem —, hogy a város teljes története az újabb bújárkodások legfontosabb megállapításai fényében összefoglalásra s a forrásokról mélyreható végleges rögzítésre kerüljön, s ezzel eljusson az iskolai oktatás, a népművelés, az ismeretterjesztés, a helytörténeti köztudat vérkeringésébe. Oltvai Ferenc kötete ezt a sokoldalú célt tűzte ki és valósította meg. A város írott nyomokban megragadható 1222—1945 közötti hét évszázados történetének legfontosabb problémáit és legalapvetőbb forrásait foglalta egybe gyűjteménye lapjain. A további kutatások inspirálását, a feltárás új útjainak, szempontjainak keresését, eddig ismeretlen tények közlését az összegző szándéknak alávetve tartotta csak feladatának, csak lehiggadt, minden tekintetben elfogadott eredményeket ad közre, mint a hasonló kiadványok nagyobb része.

A kereken 360 oldalas, rendkívül elegáns kiállítású kötet 8 nagy fejezetben, amelyek a köztörténet, illetve a városhistória főbb periódusait követik, 167 dokumentumot foglal magában, irodalomjegyzékkel, célszerű mutatókkal, reprodukciókkal értékesen bővítve. A

szegedi levéltár rendkívül gazdag anyagából készült válogatás általában kitűnően sikerült. A török kiűzéséig terjedő időszakra vonatkozólag Oltvai csak a már korábban publikált dokumentumok közül emelhetette ki a legfontosabbakat. Kiadatlan iratok csak a XVIII. század elejétől kezdve álltak rendelkezésére. A lehetőséggel élve — az új- és legújabbkori történet iránti érdeklődés ki-elégítésének szándékától vezettetve — az utolsó 250 esztendőnek szentelte köteté túlnyomó részét. (Ezen belül is a mű kétharmadát az elmúlt 100 év bemutatása teszi ki.) Ezeket az arányokat helyesen alakította ki a szerző. A válogatásnál mindössze 2 esetben támadt hiányérzetünk: az 1879-es árvíz előzményeinek alapos bemutatása után magáról az árvízről nem kapunk érzékletes képet (forráslehetőség bőven van, igaz, nem elsősorban a levéltári anyagban), kevésnek találjuk az 1918-as polgári demokratikus forradalomról adott anyagot is.

Az anyag közzététele során a már másutt megjelent hasonló kiadványok zöménél színvonalasabb módszert alakított ki a gyűjtemény szerzője. Minden dokumentum beillesztésével Szeged múltjának egy-egy lényeges problémáját érzékelteti, s a nagy gonddal, a legújabb eredmények felhasználásával készült, szorosban csatlakozó, bőséges jegyzetanyagban bővíti, magyarázza, időben gyakran, messze tovább viszi, általánosítja és a város tágabban vett történetébe helyezi el a közölt forrásban szereplő kérdést. A hozzáfűzött jegyzetek többé-kevésbé Szeged történetének summáját is magukban foglalják, különösen a feudális korszak végéig, utána ezt nehezebb lett volna megoldani. Ez az „egy problémakör — egy dokumentum” módszer rendkívül takarékos, tömördek kutatási eredmény néhány sorban való összegzésére ad lehetőséget. Mindamelllett ez a megoldás esetenként a kötet anyagának téma szerinti gyors áttekintését némileg zavarja, az időrendet keresztezi, s nem segít a dokumentumok egymásutániségéből adódó vonalvezetés lehetőségeit

sem, a kötetet az újkori fejezeteknél tartalmilag töredezettebbé teszi. A problémakörök megállapításában és az őket illusztráló iratok kijelölése során a szerző Szeged története nagyon mély ismerőjének bizonyul. Rendkívül sokoldalúan, a maga teljességében értelmezi a város múltját. A kulturális hagyomány, a középkori szegedi élet vagy az újkori városfejlődés lépéseit, az üzemek fejlődését, a közművesítés haladását a legfontosabb pontokon ragadta meg. Kiemelkedő gondolat kíséretével végig a szegedi munkásmozgalom főbb állomásait. Nagyon jól érzékelteti a város felszabadulás előtti birtokpolitikáját. Mindezek a kötet értékeit messzemenően gazdagítják. Ugyanakkor a korábbi kutatásokban meg nem oldott problémák (elsősorban a szegedi agrárfejlődéssel kapcsolatos kérdéskörök) kibontását nem érezte feladatának. A régebbi történeti irodalom teljesen meggyökeresedett, de szerintünk vitatható megállapításait kö-

vetve az 1848 előtti Szegedet jóval polgárosodottabb városnak állítja be, mint amilyen lehetett. (Az 1828-as összeírás között adatai és elemzése is bizonyítja, hogy Szeged ugyanolyan parasztváros volt, mint pl. Debrecen.)

Oltvai Ferenc köteté úttörő vállalkozás. Próbakő volt abban a tekintetben, hogy egy jelentős város története mennyire adható vissza az olvasókönyvekben alkalmazott módszerekkel. A gyűjtemény tökéletesen eleget tesz feladatának, s általában sikerül megvalósítania a helytörténet és az országos történet összefüggéseinek érzékeltetését. A szerző szinte egyedülálló forrásismerete a kötet szintén kiemelkedő érdeme. A gyűjtemény minden bizonnyal tovább mélyíti a város története iránti érdeklődést és számos tekintetben indítást ad a további kutatásokhoz is. (*Szeged megyei jogú Város Művelődésügyi Osztálya 1968.*)

SZABÓ FERENC

A SZEGEDI TÖMÖRKÉNY ISTVÁN GIMNÁZIUM KIADVÁNYAI

„Minden új könyv a Hiányok-könyve.” Az utóbbi időben új könyvek látán egyre gyakrabban idézem magamnak Juhász Ferenc köteté előszavából (idézném kiadói alapelveként is) ezt az aforizmánkat is beillő, kérlelhetetlen igényességért fellebbező súlyos gondolatot. Most is tollamra kívánkozok, amikor művészeti képzéssel-neveléssel speciális módon foglalkozó szegedi szakközépiskola, a Tömörkény Gimnázium kiadványait forgatom. A négy csinos formátumú, kézi szedéssel készült kötet tartalmi értékelése, afféle pedáns „szakkritika” helyett legszívesebben a kezdeményezés bátorságát méltatnám, mérlegelve, milyen különleges pedagógiai haszna lehet annak, ha egy középiskola úgy is nevei nyomdász szakmára készülő tanítványait a szép könyvek szeretetére, hogy évenként (vagy esetleg néhány éves megszakítással) rendszeresen megjelentet egy-egy önálló, „míves” munkával készült kiadványt.

Nem hagyomány nélküli ez a vállalkozás, műfajban egészen közel áll például a 20-as, 30-as években Vajthó László által irányított sorozat: a *Magyar Irodalmi Ritkaságok*. A Tömörkény Gimnázium nyomdásznyvendékei és tanárai nem járulnak ugyan hozzá a kiadványok nyomdai költségeihez, közös — honorálás nélküli — munkájuk

mégis a Vajthóék önzetlen példáját juttatja eszünkbe.

Első kötetük 1963-ban jelent meg, egy szolid válogatás: *Kner Imre leveleiből*. Összeállította, bevezette, illetve a leveleket válogatta *P. Reichel Ágnes*, sajtó alá rendezte *Kiss László*. A jeles magyar kiadó stílusérzékét is finoman kitapintó borító tervét a Szegedi Nyomda szakembereinek irányításával az iskola egyik növendéke, *Kiss István* készítette. A könyv kiadásakor még Szegeden található Kner-hagyatékából (azóta a Gyulai Levéltárba szállították) a nagy nyomdász könyvkiadó, Kner Imre Szabó Lőrinchez és Szőnyi Istvánhoz írott leveleit olvashatjuk. Sajnos, nem derült ki, miért esett a választás éppen a Szabó Lőrinchez és Szőnyirez írt levelek egy részére és csak egy esetben Kosztolányihoz címzett levélre. A könyv címe kissé félrevezető, mert nem csupán Kner, hanem Szabó Lőrinc és Szőnyi néhány levelét, levélrészletét is közreadja, de ez persze pozitívuma az összeállításnak. Bizonyítja, hogy Kner kitűnő partner egy-egy műfordítás vagy képzőművészeti alkotás, általában a művészi érték megítélésékor akár Szabó Lőrinc, akár Szőnyi számára. A levelek tartalmi-tematikai csoportosítását az időrend elhanyagolásával eléggé esetlegesnek találjuk, ha alaposabban szemügyre vesszük a címeiket: „Egy